

Projevů extremismu je v české společnosti čím dál víc a rezort obrany nelze v tomto směru považovat za výjimku. Postup složek armády však musí adekvátně a uceleně reagovat na rizika z toho vyplývající. Velitelé by měli být seznámeni jeho strategií, vnějšími znaky a projevy.

Chceme-li přijmout odpovídající bezpečnostní politiku a z ní vycházející bezpečnostní strategii našeho státu, zajišťující ochranu našich životních zájmů a realizovat ji v praxi, neobejdeme se bez znalosti bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik a prognózy jejich dalšího vývoje v reálném čase.

V armádě, jak se zdá, se zatím větší pozornost zcela objektivně věnovala bezpečnostním hrozbám vnějším. V souladu s aktuálně prosazujícím se širším pojetím bezpečnosti a logicky se rozšiřujícím posláním ozbrojených sil si však nelze nevnímat bezpečnostních hrozeb vnitřních, i když ani ty nelze plně pochopit bez mezinárodního kontextu, neboť tyto hrozby zčásti již pronikají na naše území, a to zvláště se sílícími globalizačními trendy prosazujícími se mj. prostřednictvím informačních technologií, soupeřením o zdroje, organizovaným zločinem a terorismem, zvláště v současné době spojeným s evropskou muslimskou komunitou.

Jde zde zejména o stále sofistikovanější převody finančních prostředků, transfer osob do západní Evropy, migrační vlny, zneužívání nedostatečné legislativy, prodej zbraní a vojenského materiálu, ovládání strategických podniků těžko identifikovatelnými zahraničními subjekty, oslabování evropských a transatlantických integračních tendencí, obnovování tzv. sudetoněmecké otázky atd.)

Principy protixtremistické politiky

Zatím převládá mínění, že nejvážnějšími vnitřními bezpečnostními hrozbami je organizovaný zločin spojený s prorůstáním do státního aparátu, zejména bezpečnostního (Berdychův gang, kauza Berka, problémy s Národním bezpečnostním úřadem a jeho představiteli), dále nové a nové korupční i pseudokorupční aféry (např. Srby, Doležala a Doležela, kolem poslanců Kořistky, Krause, ministryně Součkové atd.), a také nepřehlédnutelná a mediálně prezentovaná angažovanost policistů s politickými kontexty.

Menší pozornost se věnuje bezpečnostním aktivitám, které mají ideologický či ideový charakter a jsou obvykle spojeny nejen s pobuřováním, ale i s násilím. Předně je to neonacismus a anarchismus.

Naše zpravodajské a policejní orgány sledovaly dosud spíše levicové nebezpečí anarchismu než pravicového neonacismu. I když označení čehosi za levicové či pravicové, jak se dále ukáže, může být zavádějící, přesto otázka, co představuje vážnější nebezpečí, je stále otevřená. Teprve v poslední době policie zasahuje především proti pravicovému extremismu spojenému s neonacismem.

Tata stať volně navazuje na studii doc. dr. Štefana Danicse, Ph.D., Principy protixtremistické politiky České republiky v čísle 1/2007 Vojenských rozhledů. Její autor vychází

z teze, že „v České republice se dosud vedou politické i odborné spory o to, jakým způsobem postupovat vůči nepřítelům demokracie, tj. vůči politickým extremistům, dále i o to, koho takto označit, neboť tím ho vyřazujeme z politického boje a můžeme proti němu použít mocensko-právní prostředky.

Opatření vůči politickým extremistům napomáhají stabilizovat formu politického režimu, protože chrání jeho základní normy a hodnoty. Tím se protiextremistická politika stává součástí bezpečnostní politiky demokratického státu, která zahrnuje celý soubor opatření sledující zajištění národní bezpečnosti. Dlužno dodat, že veřejnost není zatím dostatečně a pravidelně informována o této problematice, neboť do centra mediální pozornosti se političtí extremisté dostávají buď ve spojitosti s výsledky voleb, s násilnými útoky mladých neofašistů vůči lidem tmavší pleti, nebo naopak se zásahy státních bezpečnostních složek vůči nim“.

Zatímco tedy Daniczova studie se zabývá principy protiextremistické politiky v rámci bezpečnostní politiky státu, tento článek se konkrétně věnuje extremistickým hnutím a organizacím, především neonacismu a anarchismu.

NEONACISMUS

Když jsme kdysi my dříve narození jako děti na konci dubna pětáctýřicátého minulého století nevěřičně slyšeli z rádia a druhý den se dívali v novinách na fotografii Adolfa Hitlera konečně v černém rámečku a poprvé v životě si s hrůzou přáli něčí smrt, nikoho z nás tehdy nenapadlo, že ještě o šedesát let později se budeme zabývat něčím na první pohled tak obskurním, jako je neonacismus. O to horší je si po německé okupaci naší země, druhé světové válce a holocaustu klást otázku: Proč znovu?

Abychom si mohli na položenou otázku odpovědět, musíme se vrátit *ad fontes*, tedy k historickým pramenům, na které neonacisté vědomě a ti mladí z nich mnohdy jen instinktivně navazují. A posoudit existují-li opravdu podobné podmínky, které po první světové válce vedly ke zrodu dvou extrémních hnutí, z nichž jedním byl fašismus. Ten jako konglomerát nejružnějších nacionalistických ideologií uctívajících násilí a zároveň revolta proti liberálnímu modernismu vznikl na začátku dvacátých let minulého století v Itálii – po známém Mussoliniho pochodu na Řím. Odtud pramení i název hnutí, které je odvozeno od italského slova *fascio* označujícího bojový svazek, který odmítá pluralitu názorů, tedy cosi, co je základní podmínkou existence demokratické společnosti a jejího řádu.

Příčiny vzniku fašismu byly stejně jako původ první světové války hlubší, pramenily z krize liberálního státu, liberalismu jako ideologie vůbec i systémových potíží tradičního socialismu spojeného s dělnickým hnutím. Podobně jako u komunismu v Rusku to byl předem neúspěšný pokus o urychlení průmyslové modernizace a vytvoření nového typu společnosti. V industrializovaném Německu naopak byl fašismus protestem právě proti modernizaci, návratem k nejtemnějším dějinným kořenům. Charakterizovat fašistické hnutí je mj. těžké i proto, že kromě fanatického nacionalismu krve a půdy, úlohy vůdce a volání po pořádku, se ani tak neprofiloval tím co chce, jako spíš proti čemu je: především proti jiným etnikům a komunismu jako svému krajnímu protipólu. Tím i mátl některé konzervativní politiky a veřejnost, kteří jej chápali jako hrozbu nejen proti přehnanému liberalismu, ale hlavně proti tzv. bolševismu jako extrémní formě komunismu.

Fašismus se ve dvacátých a třicátých letech minulého století objevil v podstatě v celé Evropě. V čele Britské unie fašistů stanul Oswald Mosley, španělských falangistů Primo de Rivera, rumunské Legie archanděla Michaela Corneliu Codreanu, belgického hnutí Rexist to byl

Léon Degrell, maďarských Šípových křížů Ferenc Szalasi, ve Francii vznikly Action Francaise (Francouzská akce) a Croix de Feu (Ohnivý kříž) a u nás Vlajka, kterou však nacisté po okupaci logicky jako české nacionální hnutí flagrantně přehlíželi. A nejen to, někdy proti jejím členům i zasahovali. Je např. málo známo, že ve skupině popravených studentů po událostech 17. listopadu 1939 byli právě tito příslušníci krajní pravice.

Nejbrutálnější forma fašismu spojená s krajním nacionalismem a rasismem, zvláště antisemitismem, se pod Hitlerovým vedením zrodila ve dvacátých letech v Německu a vedla v roce 1933 po kvaziparlamentních volbách k převzetí moci. Nacismus se všemocným diktátorem, policejním režimem, krutým terorem, manipulací s lidmi a úsilím o světovládu lišil od ostatních fašistických režimů tak výrazně, že i v roce 1939 vytvořený „Ocelový pakt“ složený z těchto hnutí se brzo pro vnitřní rozpory zhroutil.

Ideovým jádrem fašismu a nacismu je šovinistická forma nacionalismu

Nacionalismus byl po americké a francouzské revoluci jako průvodní jev modernizace dítětem konce 18. století. Jeho kořeny jsou v renesanční a osvětské sekularizaci politického myšlení, v úsilí o občanskou svobodu a rovnost. Ve 20. století se ale výrazně zkompromitoval a zdiskreditoval rasismem, antisemitismem a svým směřováním totalitnímu vládnutí, i když na druhém pólu jej komunismus kamufloval internacionalismem. V kritických okamžicích se však k národní historii obracel. Na začátku druhé světové války i Stalin bezprecedentně opouštěl internacionální komunistickou ideologii a dovolával se cara Ivana Hrozného i národních hrdinů Suvorova, Kutuzova, Minina a Požarského. Je to plasticky doloženo v knihách anglického novináře Alexandra Wertha Od paktu po Stalingrad a Od Stalingradu po Berlín. Werth byl jedním z mála zahraničních novinářů, který po celou válku byl v Moskvě.

Přes kruté negativní historické zkušenosti došlo v 70. a následně i v 90. letech minulého století k nové nacionalistické vlně, která nekriticky dezorientovala značnou část populace a vrcholila v desítkách občanských a lokálních válek ve světě i v Evropě a vedla i k rozpadu mnohonárodních států. V Sovětském svazu a v Jugoslávii se to neobešlo bez násilí a krveprolití, rozpad Československa proběhl kultivovaně. Nacionalismus přitom dovedně využíval jedinečnosti kultury určitého národa, jeho historie, literatury a jazyka, což prohlubovalo jeho emocionální přitažlivost natolik, že zejména mladí lidé byli znovu ochotni v nesmyslných válkách za svůj národ obětovat i život.

Tak nacionalismus postupně přerůstal v krajní formu šovinismu, ve slepou víru v nadřazenost vlastního národa, a tím i logicky méněcennost národů ostatních. Historicky nejdokonaleji jej v boji o světovládu dokázal využít Adolf Hitler a nacistická ideologie. Spojením s rasismem zároveň dokázal zdůvodňovat iredentistické tendence, tj. válečné úsilí v boji za připojení cizích území.

Představy o nadřazeném postavení až historické poslání bílé rasy se zrodily v období koloniální expanze a otroctví v Americe. Ačkoli úsilí států o rovnoprávnost národů a států dlouhodobě trvá, přesto rasismus a s ním spojená diskriminace spíše v některých oblastech a zemích sílí a představují tak do budoucna vážnou bezpečnostní hrozbu.

Zkoumáme-li politické kořeny rasismu a jeho nejrůznější formy, jsou rasistické postoje spojené s násilím povětšinou využívány neúspěšnými jedinci a skupinami trpícími nejrůznějšími frustracemi. Nedokáže-li se ctižádostivý člověk, skupina či politické hnutí prosadit v demokratické soutěži pozitivním politickým programem, představuje pro něho nacionalismus velmi účinný nástroj.

Neofašismus a skinheadi

Fašismus včetně jeho nacistické podoby je zjevně latentním hnutím, které v případech krizí liberální společnosti hrozí rychlou a masovou aktivizací. Např. aktuálně může hrozit zemím bojujícím proti mezinárodnímu terorismu nebo čelícím masovým imigračním vlnám z rozpadajících se nebo upadajících států, které vytvářejí živnou půdu pro ultranacionalismus, volání po řádu a pořádku pod autoritativní vládou či vůdcem.

Tato potencialita fašismu je spolu s méně podstatnými faktory zakázaného ovoce pravděpodobně nejvýznamnější příčinou jeho recidiv. Neofašismus i ve zcela jiné situaci současné globální společnosti navazuje ideologicky a politicky na původní ideové zdroje. Představuje spolu s levicovým populismem opačný pól nynějších extremistických hnutí. I když jsou ve většině zemí organizace tohoto typu zakázány, podobně jako mezi dvěma světovými válkami v nich v té či jiné podobě nejen existují, ale paradoxně i přes šovinistické programy mezi sebou upevňují vzájemné vztahy.

U nás byly neonacistické aktivity zprvu spojovány se subkulturou skinheadů, to je s hnutím, které ke konci šedesátých let minulého století vzniklo v Anglii a jeho protagonisté byli a jsou typičtí holými lebkami a kultem síly a mužnosti. Byl to jevově i výraz jejich odporu vůči vlasatým hippies s jejich ideou nenásilí a erotismu, kteří ovlivnili tvář šedesátých let minulého století.

První skinheadské skupiny se sice chovaly agresivně, vybíjely si svou energii ve výtržnostech a rvačkách, ale nebyly xenofobní a rasistické. Teprve později, když v souladu se svým manifestovaným pseudoproletářským šovinismem a patriotismem útočily tu na studenty a jindy na homosexuály a posléze i na představitele nejrozličnějších etnik přistěhovalců, dostávaly se i do střetu s policií. Z apolitické subkultury se tak ve spojení s hnutím punk a následnou reakcí na zhoršující se ekonomickou situaci a zvyšující se imigraci stává pravicové radikální hnutí.

Rozhodující úlohu v této přeměně sehrál Stuart Donaldson, který založil již politicky orientovanou skupinu White Noise, později jím přejmenovanou na známější národně socialistický Blood and Honour Club. Přesunem na kontinent dostává hnutí spojené s hudbou white rock stále výraznější fašizující zabarvení a v Německu neonacistický charakter. Podobně je tomu i v jiných zemích. Americká odnož White Power Skinheads má mj. doložené kontakty s ku-klux-klanem.

Neofašismus a neonacismus u nás

Subkulturu skinheads u nás nejvíce zpopularizovala hudební skupina Orlík. První organizace skinheadů se inspirovaly naší dávnou husitskou historií, o čemž svědčí názvy Jednota kalicha, Nová česká jednota a Liga Čechů. Hned od počátku byly v jejich činnosti patrné národně socialistické, fašistické a rasistické tendence. Průvodní apolitické a nerasistické skinheadské hnutí, které se od nových proudů distancovalo, u nás v podstatě nezakotvilo vůbec. Ani se tu s výjimkou nečetných stoupenců v Praze, Brně, Liberci, Teplicích, Hradci Králové a v některých dalších městech silněji neprojevil vliv později založené americké frakce S.H.A.R.P. Skinheads s jasným protifašistickým a protirasistickým levicovým zaměřením (jako např. u anglického hnutí Redkins). Protože toto hnutí získává ve světě více stoupenců než organizace s fašistickým programem, obě frakce mezi sebou vedou boj. Tím se i S.H.A.R.P. vzdaluje původnímu apolitickému programu.

Českou ultrapravicovou neonacistickou scénu nyní představuje kolem dvaceti uskupení, některá i s klerofašistickým zaměřením (spolupracujícím např. i s muslimskými extremisty

proti všem nábožensky nevěřícím). Čtyři tato uskupení jsou napojena na mezinárodní síť. Již v roce 1993 vznikla v Brně nelegální Bohemia Hammer Skinheads. Je ve spojení s radikální plzeňskou skupinou Blood and Honour. Třetí organizací je Národně socialistické hnutí Evropy. Čtvrtou pak je Národní odpor hlásící se k evropskému nacionalismu, původně nerealně zamýšlené jako politická strana. Legální činnost vyvíjí tzv. Vlastenecká fronta, která se naopak možnosti přeměnit se na politickou stranu nevzdává. Je známa i svou úzkou spoluprací s francouzským nacionalistou Le Penem a jeho Národní frontou.

Pro všechny i další nezmíněné organizace je charakteristický nacionalismus, xenofobie, rasismus, antisemitismus, antiimigrantská averze, ultrapravicovost, korporativismus Mussoliniovského typu a konzervativní životní styl zaměřený proti ekonomické globalizaci, členství v Evropské unii, kapitalismu, komunistům, sociálním demokratům a levici vůbec, proti „osvětivé lži“, multikulturalismu, nepřizpůsobivým menšinám, kriminalitě, nezaměstnanosti, homosexuálům, prostituci a drogám a za národní suverenitu, vládu tvrdé ruky, bojkot zahraničního zboží, podporu středních podnikatelů, rozšiřování možnosti nosit zbraň a dokonce i germanizaci českého pohraničí či naopak panslavismus.

Tyto organizace mají řádově desítky až stovky pečlivě vybíraných členů s tvrdým jádrem, které mezi sebou spolupracují; tvrdé jádro se připravuje i na vedení eventuální rasové války a vydává k tomu příslušné bojové příručky. Idoly pro ně jsou Adolf Hitler, Rudolf Hess, ale i generál Radola Gajda či dokonce prvorepublikový předseda vlády Karel Kramář nebo ministr financí Alois Rašín.

Spojuje je hudba s rasovým zaměřením, pořádání koncertů (což je pro naše média, zvláště televizi, velmi přitažlivé téma), distribuce nahrávek, organizace demonstrací, fyzické útoky, střetnutí s anarchisty, antiromské pogromy a symbolika zástupného charakteru nepoužívající zakázaného hákové kříže. Celkový počet stoupenců těchto hnutí u nás se řádově odhaduje kolem čtyř tisíc.

Tyto organizace vydávají i množství nejrůznějších časopisů. Miroslav Mareš a Radim Štěchovský jich zatím identifikovali 120. Vydávají se i jiné tiskoviny s extrémně nacionalistickým obsahem. Pokud jde o názvy, čím méně jsou originální, tím víc pamětníky znepokojují a provokují tituly jako Árijský boj, Árijský hlas, Der Stürmer, Furor Teutonicus, Hlas krve, Listy rasové války, Nacionální úder, Národní boj, Naše rasová válka, Nová říše, Nový řád, Protektorát (vydávají „Rytíři slunečního kruhu“), Sudeťák (Sudetoněmecká národní fronta), Valhala, Valkýra, Vlajka (Národní aliance); nikoho nepotěší ani názvy Agresor, Apartheid, Bez slitování! (vydává NSDAP/CZ), Blood and Honour – Division Bohemia, Conspirators, The Nazi Cult, White Revolution či White Victory.

Co s tím?

Není tajemstvím, že polistopadová liberální legislativa zatím postih neonacismu moc neumožňovala, zvláště zásah proti akcím v soukromí. I zpravodajské služby dlouho považovaly za nebezpečnější extremismus levicový, i když anarchisté nikdy neohrožovali společnost tak nebezpečně jako nacisté, jejich aktivity byly převážně výrazně antifašistické. Policie nebezpečí ultrapravicových organizací dlouho podceňovala a nenašla způsob jak proti nim zasáhnout a jejich vliv eliminovat. Verbální delikty se běžně tolerovaly, proti fyzickému násilí se zasahovalo ojediněle. Byli sice zatčeni někteří vedoucí představitelé, odhalení výrobci insignií jako třeba nášivek, což ale jen část organizací zahání do ilegality. Samotní neonacisté si často začínají uvědomovat svou činnost jako trestnou až v okamžiku, kdy jsou za ni postihováni. Školní osnovy se touto tematikou příliš nezabývají.

V pregraduální přípravě učitelů má však být zařazena multikulturální výchova k toleranci a proti rasismu.

V Česku se hajlovat nebude!

Tohle pregnantně prohlásil Jiří Paroubek, když v Poslanecké sněmovně obhajoval aktivní policejní zásah proti CzechTeku a reagoval naopak kriticky na policejní pasivitu, když se pět stovek holých lebek z pěti neonacistických organizací z několika zemí sjelo na čísi svatbu doprovázenou hudbou pár kapel do Křtětic u Vodňan. A to přesto, že se ze sálu hospody ozývala rasistická hesla a výkřiky Sieg Heil!, jak je dokázali monitorovat přítomní protirasističtí aktivisté, ačkoli na místě stála nečině stovka policistů a osmdesát těžkooděnců. Po vyšetřování případu byla dvěma odpovědným policejním důstojníkům na jeden rok snížena hodnost o jeden stupeň s příslušnou finanční újmou, což spíše svědčí o tom, že ani policejní prezident si s reakcemi na podobné aktivity zatím dostatečně nevěděl rady. A po pravdě řečeno, ani vzhledem k nejasným postojům politické scény nemohl vědět.

Neonacisté sice nepředstavují akutní bezpečnostní hrozbu a s ní spojená vážná rizika, ale pro případ, že by došlo k vážnější ekonomickým a společenským krizím, např. měnovým, jsou nebezpečím zjevně latentním. Jakkoli je jejich ideologie mnohdy zmatená a protirečí si, je evidentně nacistická a rasistická, což minimálně občany netrpící úplnou ztrátou paměti znepokojuje. Neonacisté mají také sociální zázemí v neúspěšných individuích střední vrstvy, zvláště podnikatelské. Rozhodně není také nejšťastnější, když někteří představitelé ODS se s představiteli těchto organizací scházejí, uzavírají s nimi gentlemanské dohody, že se budou chovat slušně a jedné z těch nejradikálnějších dokonce i Kancelář prezidenta republiky pošle děkovný dopis.

Rozhodující k řešení tohoto typu extremismu je politické stanovisko, v jehož duchu by stejně jako proti aktivitám CzechTeku policie reagovala. Není možné jej formulovat bez toho, aby se na něm nepodílely zpravodajské služby. Až příliš tato činnost souvisí i s mezinárodním terorismem, který nehrozí jen od islámu. Boj proti neonacismu by se proto měl stát integrální součástí komplexního řízení bezpečnosti.

Je třeba kladně kvitovat, že v poslední době policie přece jen našla způsoby, jak proti neonacistům zasáhnout, což veřejnost přijímá velmi pozitivně.

ANARCHISMUS

Ačkoli to není zrovna nejen nejpřesnější, naopak při objektivním pohledu až podivující, zvykli si někteří politici, publicisté i představitelé zpravodajských služeb při hodnocení současných bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik klást soudobý anarchismus sice na jedné straně pro vzájemné i násilné střetávání dvou extrémních sil právem do protikladu, ale pokud jde o stupeň nebezpečnosti překvapivě přinejmenším srovnatelně s neonacismem. Můžeme však jak z mezinárodního, tak z vnitropolitického hlediska, historicky i aktuálně, přijmout takové srovnání a tím zároveň výrazně negativní hodnocení?

Pojem anarchismus jako politické filozofie a hnutí, jak jinak, je odvozen od obecnějšího slova anarchie. V mezinárodních vztazích se jím podle Oxfordského slovníku označuje absenci autoritativních institucí a norem nad nezávislými suverénními státy. Anarchismus samotný jako myšlenka a instituce má pak dvě dále vnitřně diferencované podoby, jednu extrémně individualistickou, druhou kolektivistickou.

Jako směr a později hnutí se anarchismus nejvíce rozvinul koncem devatenáctého století. Na začátku století dvacátého měl už silné pozice ve Španělsku, kde se anarchisté v třicátých letech statečně angažovali spolu s dalšími demokratickými silami a interbrigadisty v boji proti diktátoru generálu Francovi; dále měli silné pozice ve Francii, Švýcarsku, Německu, ale i na Balkáně a v Rusku, kde však byli za Stalinovy despotie stejně jako v době Velké francouzské revoluce 1789 bez milosti vyvražďeni.

U nás měl anarchismus nejvíce stoupenců v severních a západních Čechách, kde bylo zároveň mezi příslušníky obou tu žijících národů, Čechů a Němců, silné dělnické a komunistické hnutí.

V běžné mluvě anarchií rozumíme stav bez řádu, bezzákonnost, chaos, bezvládí, dezorganizaci až státní svrchovanost i likvidaci státu. Pod dojmem tohoto slova se lidé i na anarchisty jako nositele anarchistických myšlenek a záměrů i většinou dívají.

Anarchismus je tedy spojován s odmítáním či jen prostou banalizací jakéhokoli řádu a pořádku, autority a disciplíny, jeho teorie a s ním spojené hnutí poté s odmítáním státní moci a právního řádu, žádající neomezenou svobodu, čímž do jisté míry paradoxně připomíná krajní liberalismus. Ve spojení s politickou stranou a její frakcí se v minulosti objevil i pojem anarchokomunismus a v odborovém hnutí anarchosyndikalismus s analogickým vlivem na jejich činnost.

Ale jak kdysi napsal Johann Wolfgana Goethe ve Faustovi: „Šedá je každá teorie, ale zelený strom života.“ Jako všechny filozofie a hnutí se i anarchismus rozvíjel.

Historie, podstata a praxe anarchismu

Filozofie a hnutí anarchismu není jenom jevem moderní doby, má své kořeny v antice, v dílech skeptických filozofů, zejména Sexta Empeirika, ale i třeba Sokrata. V reakci na autoritu státu byly poté ideje skepticismu prosazovány v šestnáctém až osmnáctém století našeho věku teoretiky společenské smlouvy a kritiky absolutního státu, jako byl Michel de Montaigne, Pierre Bayle, René Descartes, David Hume či Immanuel Kant.

Filozofie anarchismu vychází z myšlenky, že moc jakéhokoli státu není legitimní, stát nemá právo vyžadovat poslušnost svobodných občanů, policejní moc představuje omezení a porušení přirozených občanských práv. Ve srovnání s dobrovolnou asociací svobodných mužů a žen ovlivňujících bez donucovací moci státu vlastní chování je existující státní moc i méně efektivní. Občané zformovaní např. do participativně řízených komun mohou nejen lépe zajistit veřejné služby, udržovat vnitřní pořádek, ale dokonce i zajistit obranu státu proti vnějšímu ohrožení, což se ovšem odborníkům v oblasti bezpečnosti jeví spíš jako utopická vize než reálná možnost.

Donucovací moc vzhledem k její charakteristice proto musí být nejen ignorována a odmítnuta, ale především jí lidé zformovaní v hnutí, musí vzdorovat a podlamovat. Tento krajní záměr prosazuje revoluční část anarchistického hnutí, a proto značná část lidí anarchismus dlouhodobě vnímá a alegoricky spojuje především s postavou ruského revolucionáře Michaila Bakunina, který založil anarchismus jako samostatný politický proud.

Ironií dějin je, že Bakunin byl nejčastěji zpodobňován jako v současnosti prorok Mohamed z nechvalně známých dánských karikatur. Přitom byl jedním z nejvýraznějších odpůrců jakéhokoliv náboženství, považoval religiozitu za fikci a spojoval ji s autoritářstvím, čímž ovšem vzhledem k praktikám některých církví nebyl daleko od pravdy.

Ideovým zakladatelem anarchismu byl však ve skutečnosti anglický filozof William Godwin, který v roce 1793 vyjádřil své názory inspirované pozitivně zejména osvícenstvím a negativně

probíhající francouzskou krvavou jakobínskou revolucí v rozsáhlém díle pod názvem Zkoumání politické spravedlnosti. Vyjádřil v něm i příkrý odpor k soukromému vlastnictví, což později přivítali zvláště anarchokomunisté.

Vlastní pojem anarchismus se pak poprvé objevil u teoretika socialismu a stoupence anarchismu Pierra Josepha Proudhona.

Anarchisté spolu s utopisty se pokoušeli své představy a vize i realizovat. V devatenáctém a ve dvacátém století bylo vytvořeno několik experimentálních komun založených na myšlence kolektivního řízení veřejné správy (např. Robert Owen založil podle této doktríny komunu New Lanark v Anglii a New Harmony v Indianě, Georg Ripley komunu Brook u Bostonu; můžeme sem zařadit i kibucy jako kolektivní zemědělské komuny vybudované evropskými emigranty na okupovaných územích v Izraeli, jejichž část byla v nedávné době přes odpor osadníků zlikvidována).

Myšlenka vytváření komun ovládla také hnutí beatníků, hippies a tzv. nové levice, v jejichž aktivitách se projevuje nejen odpor proti státní mašinérii, ale i proti rasismu a ničení přírody. Život v komunách praktikují také u nás např. squatteři.

Faktem je, že s výjimkou aktivit teroristických frakcí spojených s anarchismem se anarchisté nikdy nedopustili takových násilností jaké jsou spojeny s nacismem a s komunismem. Je tomu nejspíš proto, že se anarchisté v souladu se svou politickou doktrínou nikdy nesnažili získat moc, naopak proti ní ve jménu svobody bojovali.

Současné anarchistické hnutí u nás

Nejen o historii, ale především o aktuální podobě anarchismu u nás se můžeme dočíst v nedávno vydané rozsáhlé publikaci Václava Tomka a Ondřeje Slačálka *Anarchismus: Svoboda proti moci* (Vyšehrad 2006, 672 stran). Již v předmluvě narazíme na kontroverzní tvrzení sociologa Jana Kellera, se kterým mnoho čtenářů nebude asi souhlasit: „Anarchismus jako teorie společnosti i jako hnutí má svoji budoucnost teprve před sebou.“

Tím spíš je třeba se současným stavem a hlavně prognózou rozvoje anarchistického hnutí jako dosud u nás oficiálně prezentovanou bezpečnostní hrozbou s příslušnými riziky, a proto i sledovaným zpravodajskými službami pozorně zabývat.

Autoři zmíněné publikace vycházejí z myšlenky, že anarchismus jako filozofie a hnutí se dobrovolně vyčleňuje na okraj vládnoucího establishmentu. Preferují svobodu jako základní hodnotu a odmítají jakýkoli útlak a nadvládu nad člověkem. Prokazují, že většinový proud v anarchismu vychází z inspirací jednoho z radikálních předchůdců této filozofie Maxe Stirnera, a především již zmíněného Michaila Bakunina, zvláště z jeho myšlenky, že život jedince a jeho rozvoj je nemyslitelný bez společnosti a vzájemné spolupráce.

Anarchisté podle tvrzení Tomka a Slačálka byli pro revoluci, ale vždy odmítali diktaturu, což je významně vymezovalo vůči marxismu a zvláště leninismu. Stavěli se proti organizování dělnictva v politických stranách, a to z prostého důvodu, že politické strany usilují o moc.

Bakunin podle autorů preferoval organizaci hnutí na základě myšlenky svobody, autonomie a samosprávy jako předobrazu budoucí společnosti. To je ale také možná jedním z limitů prosazení anarchistických záměrů v praxi, protože tak fakticky vlastně ani nelze úspěšně překonat přechodné období k cílovému stavu. Základním problémem anarchistického hnutí s výraznými negativními důsledky ve veřejném mínění pak především bylo, že sáhl organizováním atentátů k individuálnímu terorismu.

Anarchistické hnutí na tuto neblahou praxi nemohlo nezareagovat. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se hlavním reformním proudem stal anarchistický komunismus

zformulovaný a zformovaný ruským revolucionářem Petrem Kropotkinem. Fakticky se nakonec realizoval především prosazením anarchosyndikalismu v odborovém hnutí ve Francii i ve Spojených státech a v Argentině. U nás se ujal mezi severočeskými horníky, kde byly vyhoštěny sociální problémy. Tuto teorii se anarchisté pokoušeli s nepatrnými úspěchy realizovat také např. v Mexiku, Rusku, Německu. Mandžusku a nejvýrazněji a nejtragičtěji ve Španělsku.

K čemu se upírají anarchisté a zčásti s nimi spojené hnutí beatníků a hippies nyní?

Jak se zdá, kromě obecného boje za svobodu se aktivity z iniciativy amerického anarchisty Murrye Bookchina zaměřují především na **ekologické důsledky** civilizačního vývoje a z krajně konzervativního popudu dalšího Američana Johna Zerzana proti existující civilizaci spojené objektivně s rostoucí **technologizací života** a trochu pro mnohé lidi překvapivě za obhajobu pospolitosti z doby před neolitem, i když podobné myšlenky se objevují i u jiných autorů. Tím se zčásti i přibližují ekologické či environmentální politice zelených.

Tyto aktivity vyúsťují výrazně i proti globálnímu a kapitalistickému rozvoji. Ani v tomto novém zaměření hnutí neusilují anarchisté o jakýsi absolutní úspěch, spíše se spokojují s tím, že zabrání prohloubit negativní globalistické tendence. Zařazují se tak podle autorů k úsilí mnoha občanských organizací usilujících o občanskou společnost. Tu podporují zvláště liberálové a levice, méně již pravice, dokonce někteří její představitelé, jak je obecně známo, hovoří velmi kriticky o „NGOismu“ (podle zkratky označující nevládní organizace NGO – Non-Governmental Organization).

Má anarchismus i jiné odrůdy?

Podoba anarchismu, jak jí prezentují Tomek a Slačálek, by jistě u části občanů příliš nenažila. Ale můžeme se setkat i s jinými podobami anarchismu nebo spíš kvazianarchismu. Nezávislá revue konzervativního nacionalismu Národní myšlenka např. na začátku roku píše o „progresivním“ proudu tzv. anarchonacionalismu, který si jako nový směr údajně, ale nedoloženě získává v západoevropských zemích stále širší pozornost, ve skutečnosti však nanejvýš výrazněji ve Velké Británii.

Anarchonacionalisté tvoří podivný konglomerát bývalých anarchistů a pro mnohé překvapivě pravičáků, kteří na jedné straně neuvěřitelně rozporně navazují na již zmíněné známé klasiky anarchismu Bakunina a Proudhona i pozapomenutého již Maxe Stirnera, a ne zas tak vzhledem k záměrům kupodivu i Friedricha Nietzscheho, ale na druhé straně se odvolávají na konzervativce a glorifikátora války Ernsta Jungera, někdejšího italského fašistu Julia Evolu, ale od začátku osmdesátých let minulého století zejména na faktického zakladatele nacionálního anarchismu a původně člena britské krajně pravicové Britské národní strany Troye Southgatea, které by levicovní anarchisté nikdy neakceptovali.

Ostatně zakladatelé či stoupenci tohoto směru většinou prošli extrémními pravicovými organizacemi včetně neonacistických. Není proto ani divu, že zaměřují svůj odpor proti anti-fašismu. O napětí a tiché válce mezi levicovými a pravicovými nacionalistickými anarchisty se dosud málo ví, jejich střetnutí se neodehrávají na ulicích, ale na stránkách jejich časopisů, webových stránkách a diskuzních fórech.

Abychom si udělali obraz o této odnoži anarchismu, uvedme z kontextu vytržený výrok redaktora anarchistického časopisu A-kontra Tomáše Netolického, který svého času rozpoutal velkou diskuzi: „Antifašismus bohužel slouží trockistům a bolševikům jako mobilizační prostředek.“

Pro zastánce nacionálního anarchismu je charakteristické, že antifašismus považují za něco mnohem politicky nebezpečnějšího. Je pro ně vypreparovaným pojmem, který je nahrazen novým a negativním obsahem. Je veden mesianistickým komplexem neustále někoho zachraňovat a jako sekulární ideologie nepřipouští možnosti pokání nebo rozhršení.

Antifašisté jsou přirovnáváni ke starým evangelikánům, kteří ve srovnání s kolonizátory sice domorodce utlačovali podobně, ale zase ne tak represivně, protože je krotil zájem o jejich duši. Antifašismus sdílí s totalitami víru v očistnou či spásonosnou sílu násilí, což dokazuje, že je antihumánní a mizantropní, pohrdá stejně tak svými oponenty, jako má zájem na prohlubování rasových konfliktů.

Závěr

Tak bychom mohli pokračovat dál a divit se, co se v našich marginálních tištěných či elektronických médiích může objevovat. Někteří autoři se domnívají, např. právě Tomáš Netolický, že rozšíření zájmu o nacionální anarchismus souvisí s pokusem zejména německé ultrapravice čelit větší atraktivnosti levicových či nezávislých skupin. Neonacisté se dokonce odvolávají i na své socialistické kořeny, na NSDAP jako národně socialistické dělnické strany nacistického hnutí. Ve skutečnosti by tyto myšlenky nemohly vést k jakkoli participativně uspořádané společnosti, ale k jakémusi druhu aristokratického elitářství. Proto je i jako součást nebo odnož anarchismu odmítán.

Pro zastánce klasického anarchismu, jak to vyjádřil jeden z kritiků nacionálního anarchismu, je tento pokus vnímán podobně jako když údajní „skuteční čeští nacionalisté“ obdivují Adolfa Hitlera nebo Rudolfa Hesse. S vysokou mírou pravděpodobnosti je zrod a podpora nacionálního anarchismu aktivitou tzv. nové pravice, jak čelit rostoucí síle levice, a to nejen té radikální.

Vrátíme-li se k myšlence Jana Kellera v úvodu Tomkovy a Slačálkovy publikace, že anarchismus jako teorie společnosti i jako hnutí má svoji budoucnost teprve před sebou, tak bychom jistě z hlediska vnitřních bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik spíše tolerovali jeho potenciální budoucí podobu směřující k „participativně utvářené komunitě svobodných jedinců“ jako součásti občanské společnosti a svým způsobem upevňující soudržnost lidí, než rozhodně představu jako příklad uvedeného anarchismu nacionální či jiné podobné krajní verze.

Vrátíme-li se k Danicově studii, i obsah této statě potvrzuje jeho závěr, že „česká pro-tiextremistická politika není autonomní či nějak samostatně působícím druhem politiky, protože reaguje na fenomén, který je vícedimenzionální a má mnoho příčin a následných projevů politického i nepolitického charakteru. Z těchto důvodů ji nelze ani jednoznačně charakterizovat, ale musíme zdůraznit její konstitutivní charakter, neboť významně pomáhá stabilizovat náš demokratický politický režim.

Na druhé straně je nutně negativistická, neboť potlačuje a eliminuje extremisty různého ražení, kteří narušují vnitřní bezpečnost a ústavně-právní rámec našeho státu

S tím souvisí i její regulativnost, protože ve velké míře používá za tímto účelem zákazy a různá nařízení. Celkově se dá konstatovat, že naše protiextremistická politika je prostorem velkého množství častých střetů mezi různými skupinami aktérů, ať již mezi institucemi v rámci státního aparátu, mezi státními a nestátními aktéry, v nestátní sféře, v akademickém prostředí, či dokonce na mezinárodním poli.

V procesu jejího utváření hrají významnou roli zásady či principy, které protiextremistické politice vtiskují zcela určitý hodnotový a normativní fundament, a zároveň výrazně ovlivňují její efektivnost. Dosud však naše protiextremistická politika trpí značnou nekonceptností, protože o jejích zásadách zatím polemizují pouze akademičtí pracovníci. Možnou variantu těchto principů, bez nároku na úplnost a univerzálnost, nabízí právě tento článek, který se může stát podnětem i pro diskuzi v rámci politicko-bezpečnostních orgánů našeho státu.

V této souvislosti se nabízí i příležitost, jak institucionálně tuto diskuzi zaměřit. Mělo by se to stát v rámci participace na tvorbě nové bezpečnostní strategie, která se této problematice v žádném případě nemůže daleko konkrétněji než dosud vyhnout.

Literatura a prameny:

Doc. dr. Štefan DANICS, Ph.D. Principy protiextremistické politiky České republiky. *Vojenské rozhledy* 1/2007.

Pavel LANG. Extremismus míří také do armády. *A report* 7/2008.

Oxfordský slovník světových dějin, Praha: Academia, 2005.

Václav TOMEK a Ondřej SLAČÁLKA. *Anarchismus: Svoboda proti moci*, Praha: Vyšehrad 2006, 672 stran.

Claude FABER. *Anarchismus – příběh revolty*. Malá moderní encyklopedie, přel. Tomáš Kybal; Praha: Levné knihy, 2006.

Vlasta PARKANOVÁ. O neonacistech jsme v armádě věděli. *MF Dnes*, 1. 12. 2007.

Od 60. let jsme pak svědky velkého rozmachu „mírových hnutí“ v celém demokratickém světě. To, že se v Evropě již dlouho neválčí, je podle eurofederalistů hlavně zásluhou evropského integračního procesu. O tom, zda tomu tak ale je ve skutečnosti, zdaleka nepanuje všeobecná shoda. Osobně jsem toho názoru, že příspěvek evropské integrace k míru v Evropě je nepatrný. Současný mír není výsledkem pochodů „mírových aktivistů“ a usnesení OSN a EU.

Je to stav, který byl v letech 1945–1989 primárně umožněn vojenskou rovnováhou sil mezi USA (NATO) a SSSR (Varšavskou smlouvou). A v letech 1989–2007 je mír v Evropě důsledkem nové rovnováhy sil a demokratického charakteru americké vojenské síly.

„Mírová politika“ je jako každý levicový koncept vágně definovaným konglomerátem různorodých postojů. Primárně vychází z teze, že válka je špatný a nežádoucí nástroj pro řešení konfliktů. Tvrdí rovněž, že veškeré konflikty se mají řešit jednáním. Projevuje se to odmítáním zbrojení, odmítáním vojenských aliancí, kritikou existence NATO, kritikou „militarismu“ a požadavky na odzbrojování a zákazy určitých kategorií zbraní.

„Mírová hnutí“ představují rozsáhlou, celosvětově působící síť levicově orientovaných organizací, které spojuje přesvědčení, že je nutné vést občanskou akci na podporu míru a proti válce. Zpravidla se aktivizují v okamžiku, kdy vypukne nějaký ozbrojený konflikt jako například válka ve Vietnamu nebo v Iráku. Požadavky „mírových hnutí“ téměř vždy směřují vůči USA a Západu jako celku. Ten má být dle „mírových aktivistů“ téměř vždy zdrojem špatných válek. Ideové kořeny „mírových hnutí“ lze zpravidla nalézt v anarchismu, trockismu, komunismu a pacifismu.

Hynek Fajmon, poslanec Evropského parlamentu
<http://www.eportal.cz/Articles/1417-mirova-politika-a-mirove-hnuti.aspx>
(publikováno 2. 9. 2007)